

SEVER-PETRU BOȚAN,
Vase de sticlă în spațiul dintre Carpați și Prut
(secolele II a.Chr. – II p.Chr.), Editura Mega,
Cluj-Napoca, 2015, ISBN 978-606-543-593-3,
363 p., 65 planșe.

Cartea care face obiectul prezentării de față a apărut în colecția *Pontica et Mediterranea*, fiind cel de-al patrulea volum din serie, care are la bază teza de doctorat a domnului Sever-Petru Boțan susținută la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în anul 2013.

Lucrarea debutează cu *Cuvânt înainte* (p. 5-6) semnat de către prof. dr. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba și CS I dr. Costel Chiriac, care reliefează punctele forte ale cărții precum și importanța apariției acesteia, în condițiile în care, *acesta este prima lucrare de acest gen din literatura de specialitate din România*. În continuarea acestuia găsim *Cuprinsul* cărții (p. 7-13), atât în limba română, cât și în limba engleză, lucru meritoriu întrucât traducerea acestuia într-o limbă de circulație internațională facilitează rapid accesul la informațiile din text. În secțiunea *Notă privind abrevierile* (p. 14) domnul

Sever-Petru Boțan menționează că pentru abrevierile autorilor greci și latini s-a folosit LSJ¹ și OLD², celelalte fiind incluse în *Lista Abrevierilor* de la pagina 239.

Introducerea (p. 15-24 în limba română și p. 25-33 în limba engleză) este structurată în trei părți după cum urmează 1. *Istoricul cercetării* (p. 15-21 și p. 25-30) în care autorul discută principalele contribuții din domeniul sticlăriei antice apărute în vestul Europei cât și cele din estul continentului (Rusia, Bulgaria, România) etc. Partea a doua a introducerii (p. 21-23 și p. 30-31) este dedicată discuțiilor privind structura lucrării pentru ca în finalul acesteia să găsim, mulțumirile (p. 23-24 și p. 32-33) adresate tuturor celor care au contribuit ori au sprijinit apariția acestei cărți.

Primul capitol al cărții denumit *Ars vitraria experimentalis. Sticla între artă și meșteșug* (p. 35-69) este împărțit în șapte subunități în care autorul urmărește evoluția industriei vitrice de la începuturile sale, în Mesopotamia – secolul XV a.Chr., până la *industrializarea* acesteia în secolul I p.Chr. În urma acestei excursii documentare Sever-Petru Boțan observă că vesela de sticlă a evoluat și s-a adaptat în funcție de nevoile și gusturile epocilor. Tot în acest context al evoluției formelor vitrice, autorul discută, pe scurt, formele vaselor ceramice și cele torentice ale căror influențe se regăsesc în repertoriul produselor din sticlă. Pentru a realiza o imagine cât mai completă asupra evoluției vaselor din sticlă autorul recurge la informațiile oferite de autorii antici, care sunt bogate și reușesc să surprindă notarietatea de care acestea s-au bucurat în epocă.

Cea de a doua diviziune a lucrării intitulată, *Așezările dacice est-carpătice și raporturile lor cu lumea greco-romană din secolul al II-lea a.Chr. până în secolul II p.Chr.* (p. 71-96), este împărțită în trei subdiviziuni în care autorul recurge la o scurtă trecere în revistă a cadrului istoric al arealului avut în discuție, pentru ca mai apoi să analizeze dezvoltarea davelor de pe valea Siretului, în contextul expansiunii romane la Dunărea de Jos. În ultimul subcapitol Sever-Petru Boțan discută importurile romane din așezările dacice de la est de Carpați, întrucât numai în acest context pot fi înțelese legăturile comerciale ale unui teritoriu și nu în ultimul rând a puterii de absorție a acestor produse, care într-un final au creat cadrul propice procesului de romanizare ce a urmat. După cum observa și V. Pârvan, cu aproape un secol înainte, produsele lumii romane și negustorii au precedat cucerirea romană a teritoriul Daciei.

Capitolul trei denumit *Vasele de sticlă elenistice și romane descoperite în arealul est-carpatic* (p. 97-151) este, după cum afirmă și autorul, esența lucrării deoarece acesta conține tipologia și distribuția vaselor de sticlă edite și marea majoritate inedite, descoperite în arealul est-carpatic. Acesta a fost împărțit în două

subcapitole după cum urmează 1. *Tipologia pieselor vitrice din așezările dacice est-carpătice*, subdiviziune ce este destinată discuțiilor privind tipologia și funcționalitatea vaselor de sticlă. Alte aspecte avute în vedere de autor sunt de ordin tehnologic, datare și răspândirea recipientelor. Sever-Petru Boțan a indentificat 21 de tipuri de vase la care se adaugă piese de joc, baghete de sticlă și o ultimă categorie a vaselor neidentificate sau cu o datare incertă. Cea de-a doua subunitate, *Considerații asupra pieselor vitrice din așezările dacice est-carpătice*, cuprinde considerații generale desprinse din analiza veselei de sticlă din spațiul avut în discuție. O latură meritorie a acestui subcapitol rezidă din elaborarea graficelor care remarcă ponderea veselei de sticlă pentru fiecare sit în parte, precum și urmărirea dinamicii anumitor categorii de recipiente. În sprijinul acestei afirmații din urmă autorul extinde discuția pe zone mai mari, în special zona nord-pontică, acolo unde descoperirile sunt similare. O concluzie demonstrată de autor și care trezește interes este aceea că piesele vitrice ajungeau în arealul est-carpatic fie pe calea apei, fie pe uscat prin intermediul sarmaților, iar apoi spre marile centre administrative și politice de pe Siret.

Cea de a IV – a diviziune a lucrării este intitulată *Catalogul pieselor vitrice din așezările dacice est-carpătice*, (p. 153-231) și cuprinde întreg materialul documentar ce stă la baza acestei cărți. Acest capitol păstrează formatul celui anterior, pentru a da o notă de unitate cărții, în care se urmărește clasificarea tipologico-funcțională a pieselor de sticlă. Urmărind criteriul funcționalității autorul împarte piesele vitrice în vase de masă, băut, de depozitare și transport și vase de toaletă. Exemplele din *Catalog* sunt prezentate în funcție de locul descoperii, iar pentru fiecare piesă în parte autorul ne oferă informații privind datarea, tehnica de producție și trimeri la cataloagele de specialitate.

Ultimul capitol al cărții *Observații finale* (p. 233-237) discută tipologia și cronologia vaselor de sticlă, lucru care oferă posibilitatea autorului să formuleze o serie de concluzii privitoare la circulația materialului vitric descoperit în arealul est-carpatic. Dava de la Poiana deține ponderea cea mai însemnată de vase de sticlă, lot ce se aseamănă cu materialul vitric descoperit la Răcătău, în timp ce descoperirile de la Barboși și Brad au o pondere mai scăzută, atât numeric cât și tipologic. Un caz aparte îl reprezintă așezarea de la Bâtca Doamnei unde a fost identificat un singur exemplar vitric, care provine de la un alabastron.

La finalul lucrării găsim o bogată listă bibliografică (p. 245-263) care face dovada unui nivel ridicat de documentare științifică a autorului. Cartea se încheie cu un *tabel sinoptic* (p. 265-274), ce

¹ H. H., Lidell, R. Scott, H. S., Jones, *A Greek-English Lexicon*.

² P. G. W., Glare, *Oxford Latin Dictionary*.

sintetizează principalele repere tipologice și cronologice ale vaselor de sticlă, urmat de un *glosar de termeni* (p. 275-276) atât în limba română, cât și în limba engleză, care ajută cititorul să înțeleagă mai ușor noțiunile specifice sticlăriei. Cartea se încheie cu un *Summary* (p. 277-280) în limba engleză care are rolul de a prezenta într-o formă sintetizată rezultatele expuse pe parcursul lucrării, continuat de *List of illustrations* (p. 281-285). *Ilustrațiile* sunt expuse la p. 289-354, acestea sunt de o calitate grafică ridicată fiind reprezentate atât sub formă grafică, cât și poze.

Apreciem prezența *Indici*-lor de la paginile 355-363, indispensabili oricărei lucrări științifice.

Apreciem cartea domnului Sever-Petru Boțan ca fiind una deosebit de utilă și binevenită pentru cercetătorii care se ocupă de studiul sticlăriei antice întrucât aceasta completează lipsa lucrărilor din acest domeniu. În încheiere, ne exprimăm convingerea că această carte va deveni în scurt timp un important instrument de lucru pentru cercetătorii care se ocupă de studierea vaselor de sticlă din zona est-carpatică și bazinul Pontic.

Ana Honcu